

## PAPVÁLASZTÁSOK JÁSZBERÉNYBEN

A keresztény hitre tért jászok II. Ulászló királytól 1512. május 22-én kapták a kegyúri jogok gyakorlását biztosító oklevelet, melyből az is kiderül, hogy a patronátusi joguk ezt megelőzőleg is megvolt, maguk választották plébánosaikat is. E jogot erősítette meg Mária Terézia 1745. május 6-án kiadott diplomája. A jászkunok ősi privilégiumának helyreállítását szolgáló sorai között azt is rögzíti, hogy „A Római Katholikus hitet követő helységek közösségei a Patronátus Jussával bírjanak.”<sup>1</sup>

Azt, hogy kik voltak Jászberény hajdani római katolikus plébánosai, a plébánia irodájának falán elhelyezett tábla ismerteti. A tábla forrása egy elsárgult kartonlap, mely felirata szerint 1596-tól sorolja fel a jászberényi plébánosokat. A kartonlapon található dátum 1910., és aláírója Erdős András plébános. Ez arra utal, hogy a plébánia hajdani irattárában lévő adatok alapján a névsort akkor készítették.

Az első ismert plébános N. István, a táblázat szerint egri kanonok lett. Őt követte Veres György. A neve után írt latin szó tudatja: majd 30 évig volt plébános. A következő, Gyöngyösi Gergely. Őt követte Baranyai Ferenc. Az, hogy mikortól meddig voltak plébánosok nincs jelölve. A névsorban ötödik P. Nagy Lukács, nála sincs évszám. Viszont egy régi sajtóközleményben megtalálható P. Nagy levele, melyet 1661. szeptember 25-én mint jászberényi plébános írt. A levélben azt is közli, hogy beiktatása 1661-ben Szt. Kereszt fölmagasztaltatása ünnepén volt.<sup>2</sup> P. Nagy kassai kanonok lett. A következő Bernard Pál plébános. Nála sincs évszám, ő is kassai kanonok lett. Őt követte Horváthy János, aki 1672-1678 között volt jászberényi plébános. Ő kezdte az anyakönyvek vezetését, amit bizonyítanak az anyakönyvek elején található általa írt sorok.<sup>3</sup>

Utódja Kesztölczy István 1678-1687 között plébános. Neve a keresztelési anyakönyvben mint keresztelő pap és esetenként, mint keresztapa is megtalálható. A házasságkötési anyakönyvben ő kezdte a tanúk beírását. Őt követte Udvarhelyi János 1687-1688. Az évszám mutatja rövid ideig volt plébános. A névsorban 10. Szécsény Fer. István 1688-1694. E korból még nincs tanácsi jegyzőkönyv. Ő és két elődje nevét is az anyakönyvek örökítették meg. Az utód Franyó Mihály kanonok 1694-1702. Ő az első plébános, kinek neve a korból megmaradt, néhány jegyzőkönyvben is megtalálható. Mint helyi ismeretekkel rendelkező jászberényi plébános segítette 1699-ben a Pentz-féle összeírás elkészítését. A Német Lovagrend Jászkunság birtokba iktatásán Jászberényben 1702. május 22-én mint prefektus az egri káptalan nevében ellentmondott. Az ő idejében, a hódoltság megszűnése után épült az új templom.<sup>4</sup>

Franyó Mihály egri kanonok lett, utódja Zorger János 1702-1707 között volt plébános. Ő az első, akinek megválasztásáról jegyzőkönyv található. Nemes Jászberény város főbírája, Pély Mátyás, kisbírója, Borics Tamás, a becsületes tanácsstagok, a jegyzőkönyv

<sup>1</sup> Gyurka József: A jászberényi plébánia templom története. Egri Egyház megyei Közlöny. 1878. 21. Sz. 166. o. Közli az 1512. Kiadott diplomát. OSZK.

Horváth Péter: Értekezés a Kunoknak és Jászkunoknak eredetükről. Azoknak régi és mostani állapotjukról. 125. o. OSZK.

<sup>2</sup> Jászberény rk. Plébánia iroda falán lévő táblakép. Egy lap Jászberény történetéhez. Pr. Nagy Lukács levele 1661. szeptember 25. Jász Újság. 1913.január 26. OSZK.

<sup>3</sup> Jászberény rk. Plébánia keresztelési, házasság kötési, halotti anyakönyvek. 1672-1678. MOL.

<sup>4</sup> Jászberény rk. pléb. Anyakönyvek. 1678-1702. MOL. Blénessy János. A Pentz-féle összeírás rövid története. A jászberényi Jász Múzeum Évkönyve 1938-1943. J.M.

szerint 1702. május 8-án „Város becsületes lakosainak egyetértésökkel fogadtuk meg Városunk Plébániájának adminisztrálására Plébánosnak Páter Zorger János Urunkat.” Ugyanekkor állapították meg járandóságát is. Az erre vonatkozó sorokból kiderül, régi gyakorlatot alkalmaznak. „Szolgálatyáért legyen ő Kegyelmének régi szokás szerint való conventiója.” Az évi járandóságát részletesen felsorolták. 100 magyar forint készpénz, 100 kila búza, 20 kila őszi, 10 kila tavaszi búza vetés. Betakarításra, behordásra 20 kaszás ember. Két „ölő Ártány” vagy az ára 12 tallér. Két kő só, vagy 8 német forint. Túró, vaj vagy az ára. Hetenként bor, sör. A szombati malom vámból 2 rész. Hús hetenként 2 forintért. Fa szükséglet szerint.<sup>5</sup> Zorger János 1707-ben egri kanonok lett.

Az új plébános Páter Valkó András 1707-1711 között szolgált. Neve csak az anyakönyvekben található. Azt azonban, hogy honnan jött és hová ment nem tudjuk.<sup>6</sup> Utódja Bereczky György prépost plébános (1711-1730). Megválasztásáról nincs jegyzőkönyv. Jövetelének időpontja a Rákóczi szabadságharc utolsó éve. Az a 19 év, amit Jászberényben szolgált, az eladottság nehéz éveinek időszakát jelenti. Berenczky György 1730. nyarán ment el Jászberényből, egri kanonok lett.<sup>7</sup>

Az utódja, Gyöngyösy György prépost plébános (1730-1735). A tanács jegyzőkönyvébe beírt, 1730. augusztus 19. dátummal ellátott iratokból lehet megtudni, hogy monyorókereki Erdődy Gábor egri püspök nevezte ki. Kinevezése érdekében tevékenykedtek, s a beiktatásán is részt vettek: Orczy István jászkun kerületi főkapitány, Takó Mátyás helyettes jászkapitány, Muhoray Mátyás főbíró. Ugyanazon napon egyeztek meg az évenkénti javadalmában, amely a 100 magyar forint készpénzt, 100 kila búzát, 40 kila őszi-tavaszi búza vetést tett ki. Járt neki még 24 itze vaj, 10 forint ára hús, 8 forint ára fagyú, 12 tallér készpénz szalonnára 12 tallér készpénz és 8 forint ára kősó. Gyöngyösy György öt évig volt plébános, elmenetekor a jegyzőkönyvbe beírták, hogy a Nagy-Várad kanonokságra választott.<sup>8</sup>

A redemptió előkészítése és megvalósulása időszakában Aranyossy Zsigmond (1735-1750) volt a város plébánosa, előzőleg Jászárokszálláson szolgált. A feljegyzések szerint az első plébános, aki Jászberényben fejezte be földi pályáját.

A névsorban a következő Szentiványi János, kinek neve elől a „Szent” elhagyva, legtöbbször csak Iványi néven van említve. 1750-1757 között volt plébános. A tanácsülés 1750. november 21-i jegyzőkönyve szerint, „Mivel az Úr Isten Tisztelendő Canonok Aranyossy Sigmond Plébános Urat e világból kiszólította más Plébánosért Ml. Egri Püspök Urunk Eöexcelenciájánál kell instruálnunk.” Ugyanekkor a javaslatuk három személy, úgy mint „Iványi, Deli és Szabó Urakat kell felterjeszteni.” Arról is döntöttek, hogy első helyre Deli János újlaki plébános urat kell írni. Majd a későbbi jegyzőkönyvekből ismert, hogy a tanács küldöttsége többször járt Egerben, s végül nem az első helyen jelölt Deli János, hanem Szentiványi János lett kinevezve. Téma az is, hogy az egri püspök, tekintettel a lakosság megnövekedett számára, a plébános javadalmazását felemeltette. A javadalomra vonatkozóan Muhoray Lukácsnak kellett intézkedni. Szentiványi János két évig volt plébános. 1757-ben nagyvárad kanonok lett.<sup>9</sup>

Az utód Török János prépost plébános 1757-1782. A tanács 1757. április 30. jegyzőkönyvéből csak annyit lehet megtudni, hogy Kállay András főbíró, és Nagy György nótárius feladata: „Excellenciás Úr” rendeletét a plébános és kántor iránt „a Plébános Úrral kommunikálni.” Alig egy hónap múlva Török János plébános már a tanácsuléseken javaslattevőként van jelen. Ma még nem tudjuk, hogy hol született,

<sup>5</sup> Jászberény tanácsülési jegyzőkönyv 1702. május 8. 158. o. továbbiakban Jk. Jb. MOL.

<sup>6</sup> Jb. rk. Pléb. anyakönyvek 1707-1711. MOL.

<sup>7</sup> Jb. rk. Pléb. anyakönyvek 1711-1730. MOL.

<sup>8</sup> Jb. Jk. 1730. VIII./19. 1736. VIII/8. MOL.

<sup>9</sup> Jb. Jk. 1750. XI/21. 1752. II.24. 1757. IV. MOL.

honnan jött, vagyis ismeretlen életéből kb. 40 év. Ismert maradandó emlékeket hagyó jászberényi szolgálata. Neve ott van a plébánia épületének alapkövében, és a Nagyboldogasszony templom két alapkövében. (A torony alapkö 1759-ben, a templom alapkö 1775-ben lett elhelyezve.) Török János prépost plébános még részt vett 1782. július 28-án a Nagyboldogasszony templom ünnepélyes felszentelésén, majd ugyan ezen év december 6-án élete 64. évében meghalt. Ő a második, aki földi pályáját jászberényi plébánosként fejezte be.<sup>10</sup>

Az új plébános Mészáros Péter egri kanonok 1782-1798. Nagy Mihály főbíró, Ozoróczky János nótárius 1782. december 12-én már Egerben jártak. Ahogy a december 14-i tanácsülésen beszámoltak, „avégett, hogy mivel a Főtisztelendő Prépost és Plébános Török János Urat Isten Eő. Szt. Felsége közölünk kiszólitotta.” Helyére más alkalmas plébános neveztesse ki. Magukkal vitték és átadták javaslatukat is. Mégpedig Mészáros Péter egri kanonok és Koncsik Balázs egri kanonok személyére. Kérésük az volt, hogy a kettő közül az egyik „akár melyik neveztesse ki.”

A kérelem átadása után még jelenlétükben megtörtént az intézkedés. Gróf Eszterházy Károly püspök jászberényi plébánosnak kinevezte Mészáros Péter egri kanonokot, aki a küldöttséggel együtt Jászberénybe jött, és jelen volt a december 14-i tanácsülésen. Így megválasztásáért személyesen mondott köszönetet. A „Tanács pedig magát az egész N. Város Lakossait atyai gondviselése alá ajálván,” köszönte meg, hogy Jászberénybe jött.

Több évtizedes papi szolgálat után, mint egri kanonok jött vissza Jászberénybe. Ugyanis papi pályája kezdetén, 1759-1762 között itt volt káplán. Neve ott van az akkor épült plébániai épület alapkövében. Mészáros Péter 15 évig volt Jászberényi plébános, itt halt meg élete 69. évében 1798. február 19-én.<sup>11</sup>

Az utód Rigó Ferenc apátplébános (1798-1808). A tanács 1798. február 22-én tartott ülésén jelen voltak: Ns. Nagy Mihály főbíró, Anvander Mihály, Bartsik János, Bene János, Balogh Mátyás, Bessenyei Ferenc, Dzián Imre, Muhoray József és Kállay László tanácsstagok, összesen kilencen.

Nagy Mihály főbíró jelentette, hogy „Városunk Plébánosa Feő Tisztelt Mészáros Péter kanonok Úr ez árnyékvilágból boldogúl kimulván, hogy üresen maradt Parochiánk betöltessen egyes akarattal meghatározván.” Javaslatot készítettek s azt bemutatják gróf Eszterházy Károly egri püspöknek. Javaslatuk; Rigó Ferenc jákóhalmi plébános, Ballagó András pankotai plébános és Csuka István az egri papnevelő házban lévő urak.

A javaslatot Bartsik János tanácsos és Molnár András nótárius vitték Egerbe. Küldetésük eredményéről a február 28. tanácsülésen számoltak be. Elmondták, hogy a személyi javaslatokat „Excellenciája igen jó szívvel vette.” S Rigó Ferenc jákóhalmi plébános urat Jász-Berény Város Plébánosának” kinevezte. Ezek után a tanács jegyzőkönyvébe íratott, hogy „Kegyesen ajánlott lelki Pásztori Hivatal viselőjének Feő Tiszt. Rigó Ferenc Plébános Úrnak a Fenséges Úr Istennek tellyes áldása kéretettik és óhajtatik.”

Rigó Ferenc apátplébános Jászberénybe jöve telekor 46 éves. A sors 10 évet adott még neki. Az ő szolgálata alatt 1801-1802-ben épült a Nagyboldogasszony templom tornyának felsőrésze, a toronysisak, és ekkor helyezték rá a koronát és a keresztet. Jászberény plébánosai közül Rigó Ferenc az első, akinek teljes életútját sikerült felkutatni. A Jászság szülötte, apja jászalsószentgyörgyi redemptus. Papi pályája

<sup>10</sup> Jb. Jk. 1757. IV/30. Majd folyamatos 1782. MOL.

Jb. rk. Pléb. halotti anyakönyv. 1782. MOL.

<sup>11</sup> Jb. Jk. 1761. III/26. 1782. XII/14. MOL.

Jb. rk. Pléb. halotti anyakönyv 1798. MOL.

kezdeten Jászapáti, majd Jászberényben volt káplán. Viszonylag fiatalon, Jászberényben halt meg élete 57. évében 1808. december 26-án.<sup>12</sup>

Az utód Bán József apátplébános 1809-1825. Megválasztása, kinevezése jelzi, hogy az idő múltával a patronátusi jog gyakorlásába beleszól a Kerületek vezetése is. A tanács 1808. december 31-én tartott ülésén jelen voltak: Kállay László főbíró, Bessenyei Ferenc, Pesti Mihály, Kovács József, Katona Mihály, Ördögh András, ifj. Mizsei István, Tóth Imre, Sipos János és Bartal Gergely senátorok.

Kállay László főbíró jelentésében elmondta, hogy „mivel a Mennyei Felség igen szeretett Kedves Lelki Pásztorunkat néhai Feő Tisztelendő Rigó Ferenc Apát Urat ezen árnyék mulandóságból az örökké tartandó boldogságra általszólítván eképpen Parockiánk Feő Kormányzó nélkül maradott légyen, ezen üresen maradott lelkipásztori hivatalra Törvényes és Privilégiailag rendszokásunkhoz képest három érdemes tisztelendő Pap Urakat kell választani.” A választott személyeket meg kell küldeni az egri érseknek. A további beszámolójából az is kiderült, hogy december 28-án Horváth Péter Jász kun kerületi nádori alkaptány, Dósa József jász kapitány, Paróczay István assessor, Nagy Antal és Pethes János komiszár urak megkeresték a tanácsot, vagyis tartottak egy közös megbeszélést, s a most javasolt személyekben állapodtak meg. Így Csuka István jákóhalmi plébános „aki az egész város népének tellyes és tökéletes bizodalját ez előtt régen megnyerte és jövendő lelkipásztornak óhajtvá óhajtják.” Bollok Mihály Jászapáti plébános. Zábránszky Ferenc tassi plébános. Miután a jelenlévők a javaslattal egyetértettek, úgy határoztak, hogy azt személyesen viszik Egerbe.

A következő tanácsülésen, január 25-én jelen voltak a Kerületek vezetői közül, Horváth Péter nádori alkaptány, Makó Lőrinc perceptor, Paróczay István assessor, Miháلكovics József és Taczmán István nótárius, Bodi József, Nagy Antal esküdtek. Kállay László főbíró ismertette Csuka István jákóhalmi plébános levelét, melyben megköszöni a bizalmat, azt hogy őt javasolták plébánosnak. Tudatta, hogy az érsek ki is nevezte, de „E terhes Pásztori kívánalmat el nem vállalhatja.” Kérésére az érsek már fel is mentette. Ezek után újra jelöltek választottak, úgymint, Bán József jász dózsai plébános, Zábránszky Ferenc tassi plébános és Lipovniczky János jászberényi adminisztrátor. Három jelölt, de egyidejűleg azt is eldöntötték, hogy az „érsek úr alázatosan kéretetni fog”, hogy lelkipásztornak minél előbb Bán József dózsai plébánost nevezze ki. A döntésüket közölték rapini Steössel József nádori főkapitánnyal is.

A javaslatokat Dzián Imre és Anvander József senátorok vitték Egerbe és intézték tovább a plébános kinevezését. A február 11-i tanácsülésen referáltak, hogy „Érsek Eő Excellenciája Bán József Dózsai Plébános Úrat Városunk Plébánosának kegyelmesen kinevezni méltóztatott.” Bessenyei Ferenc, Pesti Mihály senátorok és Kőszeghy Menyhért Ord. Nótárius feladata volt „a Plébánosnak megtisztelése és Parochiánk által vételére leendő meghívása.” Bán József 16 évig volt jászberényi plébános. Az itteni szolgálata alatt lett apát és alesperes. 1825-ben miután megválasztották gyöngyösi plébánosnak, elment Jászberényből.<sup>13</sup>

Az utód Stipula József apátplébános 1825-1851. Ez alkalommal az utód jelölése, választása, majd kinevezése a megszokottól igencsak eltért. A választás most „politikai” gyűlésen volt. Jelen voltak a Hármaskerület vezetői közül: Horváth Péter nádori alkaptány, Miháلكovics József főjegyző, Makó Lőrinc adószedő, Dósa József jász kapitány, Pethes János aljegyző, Alavander József, Ozoróczky János kommissariusok, Ágoston András, Horváth Pál assessorok, Muhoray András aljegyző,

<sup>12</sup> Jb. Jk. 1798. II/22. II/28. 1802. X/18., MOL.

Jb. rk. Pléb. halotti anyakönyv. 1808. MOL.

Sugárné, Koncsek Aranka. Jász Történelmi Arcképcsarnok II. k. kézirat.

<sup>13</sup> Jb. Jk. 1808. XII/31. 1809. I/25. II/11. 1825. II/18. MOL.

Hermány József gimnáziumigazgató. A város vezetői; Kállay László főbíró, Tóth Imre, Terenyi János, Sipos János, Bartal Gergely, Farkas Péter, Alavander Mihály, Benedek István, Komáromy István, Mizsei István, Szele Gábor, Katona István senátorok, Bathó Ignác főjegyző, Lakatos István aljegyző és „Számos lakosok.”

A jegyzőkönyv szerint az összegyűltek a főbíró előadásából megértették, hogy „Városunk igen kedvelt Plébánosa Fő Tisztelendő Apátúr Viceesperes Bán József Úr Gyöngyösi Plébánosnak lett megválasztva és a Felsőbbség által kinevezve.” Ezért a mai napon tartott közértekezésen számbavették az „Egri Érseki Megye” területéről azokat az érdeemes papi személyeket, akik „ezen Patronátusi jussal bíró Közösség bizodalját megnyerték.” Összesen 18 pap, úgymint: Báró Bémer László fényeslitkei plébános kisvárdai alesperes. Hamzel Ferenc jákóhalmi plébános. Kováth Mátyás Pesti Egyetemen teológiát tanító tanár. Harmos László solymosi plébános, patai alesperes. Németh József árokszállási plébános. Ferentz József az Egri Liczeumban teológiai tanár. Fehér Ignác jászapáti plébános. Láczi Imre ballai plébános. Lanovits József Sekrétiánus. Bartsik János baktai plébános. Stipula József ladányi plébános. Jatskó Ferenc mihálytelki plébános. Lipovniczky János dózsai plébános. Ruzsvay János nádudvari plébános. Ozoróczky Ferenc kiséri plébános. Fehér János kőteleki plébános. Tóth János egri káplán és Alavander Ferenc apáti káplán urak.

Népes és érdekes névsor nem ismeretlen személyek közül jelölnek. Egyik másik Jászberény, Jászapáti szülötte, többen valamelyik jász település papjai, avagy hajdan jászberényi káplánok voltak. Végül Báró Bémer László fényeslitkei, Hamzel Ferenc jákóhalmi, Harmos László gyöngyössolymosi plébánosokat választották. Arról is határoztak, hogy a javaslat Egerbe vitele előtt Farkas Péter tanácsnok és Bathó Ignác főjegyző „a Közösség nevében írt levelet” személyesen vigye el Fényeslitkére B.Bémer László plébánoshoz és kérje meg, hogy ha felsőbbség kinevezi „fogadni méltóztasson.”

B. Bémer László plébános a küldöttség által vitt meghívólevélre február 27-én küldött választ, melyben megköszönte a közösség iránta tanúsított bizalmát. S közölte azt is, hogy „a megüresedett helybéli Pásztori hivatalt el nem vállalhatja.” Ezután a küldöttség Hamzel Ferenc jákóhalmi plébánosnál járt. Ő ugyancsak köszönetet mondott a személye iránti bizalomért, de hivatkozva egészségi és törődöttségi állapotára „a Városban előforduló papi terhes foglalatosságnak vitelére magát elégtelennek érzi.” Így azt nem vállalja. Időközben gyöngyösi Somogyi Antal nádori főkapitány megküldte József nádor azon levelét, melyben a megüresedett plébánosi helyre Verle Jánost a „Palatinális Ezred” tábori papját ajánlotta.

Mindezek után ismét egybegyűlt papválasztó gyülekezet „Egyesakarattal” jelölte Harmos László solymosi plébánost, Stipula József ladányi plébánost, Szabó Mátyás harsányi plébánost, és Verle János tábori lelkészt. Tóth Imre tanácsbéli, és Bathó Ignác főjegyző feladata volt. „A Presentának” bemutatása előbb Pesten Somogyi Antal főkapitánynak, majd az „Egri Egyházi Elöljáróságnak.” Küldetésük teljesítéséről március 16-án tett jelentésük szerint, a főkapitány a javaslattal egyetértett. Azt lepecsételte, és a hozzácsatolt kísérő soraival együtt átadta továbbításra a küldöttségnek. A küldöttség Egerbe menet közben elment Gyöngyössolymosra Harmos László plébánoshoz, s mint első helyen „presentáltat meghívták.” A plébános megköszönte a közösség bizalmát, és nyilatkozott, hogy kinevezés esetén vállalja a jászberényi plébániai hivatalt. Ezután elintézték Egerben a plébános kinevezését. Hazafelé jövet ismét Solymosra mentek, ahol Harmos László plébánosnak átadták a kinevezési okiratot. Ekkor, az immár kinevezett plébános úgy nyilatkozott, hogy „ezen dolog eránt majd személyesen kívánna az Egyházi Elöljárósággal értekezni.” Harmos László plébános hamarosan levélben megköszönte az iránta tanúsított bizalmat, és közölte, hogy „a Berényi Parochiát el nem vállalhatja.” Ugyanekkor megérkezett Egerből is az értesítés, melyben közölték, hogy mivel Harmos

László úr nem vállalta a jászberényi kinevezését, a második helyen javasolt Stipula József ladányi plébános úr lett kinevezve jászberényi plébánosnak. A küldöttség a kinevezési okmányt személyesen vitte Jászladányba, adta át Stipula Józsefnek, és „megköszöntötték”, mint jászberényi plébánost. Ő ezt úgy fogadta, mint „az Isteni gondviselést” köszönetet mondott érte, és elvállalta. A két hónapig elhúzódó papválasztást azzal zárják, hogy „Így már bizonyos, Berény Városának jövendőbéli Plébánosa Tisztelendő Stipula Úr legyen.”

Stipula József apátplébános, alesperes 27 évi jászberényi szolgálat után egri kanonok lett. Reá emlékeztet többek közt a Szentkúti kápolna. 1836. július 21-én tartotta a régi, lebontott Szentkúti kápolnában az utolsó misét. Ő helyezte el 1836. augusztus 10-én alapkövét, majd elkészülte után 1842. szeptember havában Mária névünnepeán „benedicálta”, s tartotta az első misét a ma is meglévő műemlék Szentkúti kápolnában.<sup>14</sup>

---

<sup>14</sup> Jb. Jk. 1825. II/18. 47-50.o. II/5. 59-60.o. III/16. 72-74.o. Sugárné Koncsek Aranka i.m. kézirat.